

A photograph of three young adults, two men and one woman, smiling and looking towards the right. They are standing in front of a modern building with a glass facade. The woman in the foreground has long red hair and is wearing a denim jacket. The man next to her has short brown hair and is wearing a dark jacket. The man in the background has short brown hair and is also smiling. The text is overlaid on the image.

Toiveikkaampi tulevaisuus – Nuorten talousosaamisbarometri

OP Ryhmä, Helsingin yliopisto ja Jyväskylän yliopisto
1.10.2024

Esipuhe

OP Ryhmän, Helsingin yliopiston ja Jyväskylän yliopiston toteuttama Toiveikkaampi tulevaisuus – Nuorten talousosaamisbarometri on ensimmäinen Suomessa toteutettu barometrityyppinen kyselytutkimus, jossa kartoitetaan teini-ikäisten nuorten (15–19 v.) talousosaamista.

Tutkimuksen tavoitteena on ollut tuottaa yhteiskunnallisesti merkittävää ja laadukasta tietoa suomalaisnuorten rahankäytöstä, taloudenhallinnan taidoista, asenteista lainaa ja velanottoa kohtaan ja näihin liittyvistä käyttäytymisestä ja asenteista.

Tutkimus tuottikin paljon informaatiota nuorten talousosaamisesta, asenteista taloutta, rahaa ja kulutusta kohtaan sekä taloudellisesta toiminnasta. Yleisesti ottaen nuorten vastauksista löytyi hyvää talousosaamista sekä uskoa omaan taloudenhallinnan kykyihin ja hyvään taloudelliseen tulevaisuuteen.

Nuorten välillä löytyi kuitenkin myös eroja taloustaidoissa ja taloudenhallinnassa. Kaikki nuoret eivät ole samalla viivalla taloutensa rakentamisessa. Juuri siksi tutkittu tieto auttaa talouskasvatuksen ja –koulutuksen suunnittelussa ja kohdentamisessa.

Hyvä talousosaaminen on kansalaistaito. Sen kohentaminen ja ylläpitäminen erityisesti kasvavien nuorten keskuudessa on kaikkien aikuisten yhteinen tehtävä, niin perheiden, koulun, poliittisten päättäjien, tutkijoiden, yritysten kuin kolmannen sektorin toimijoidenkin. Erityisen tärkeää ja hedelmällistä on yhdistää eri toimijoiden asiantuntemusta. Tämä urauurtava barometri on erinomainen esimerkki hyvin toimivasta instituutioiden välisestä yhteistyöstä, joka on tuottanut mielenkiintoisia ja vaikuttavia tuloksia.

Hannakaisa Länsisalmi, OP Ryhmä

Katariina Salmela-Aro, Helsingin yliopisto

Terhi-Anna Wilska, Jyväskylän yliopisto

Tutkimusta johtivat prof. Katariina Salmela-Aro (Helsingin yliopisto) ja prof. Terhi-Anna Wilska (Jyväskylän yliopisto)

Tutkijoina toimivat Julia Nuckols ja Sini Tiihonen, sekä tutkimusavustajina Niina Holmström ja Lili Vihavainen

Sisällysluettelo

1. Taustatiedot
2. Nuorten taloustaidot
3. Rahasta puhuminen kotona
4. Talousoppimisen eri kanavat
5. Nuorten taloushuolet
6. Asenteet velanottoa kohtaan
7. Kulutustyyylit
8. Yhteenveto

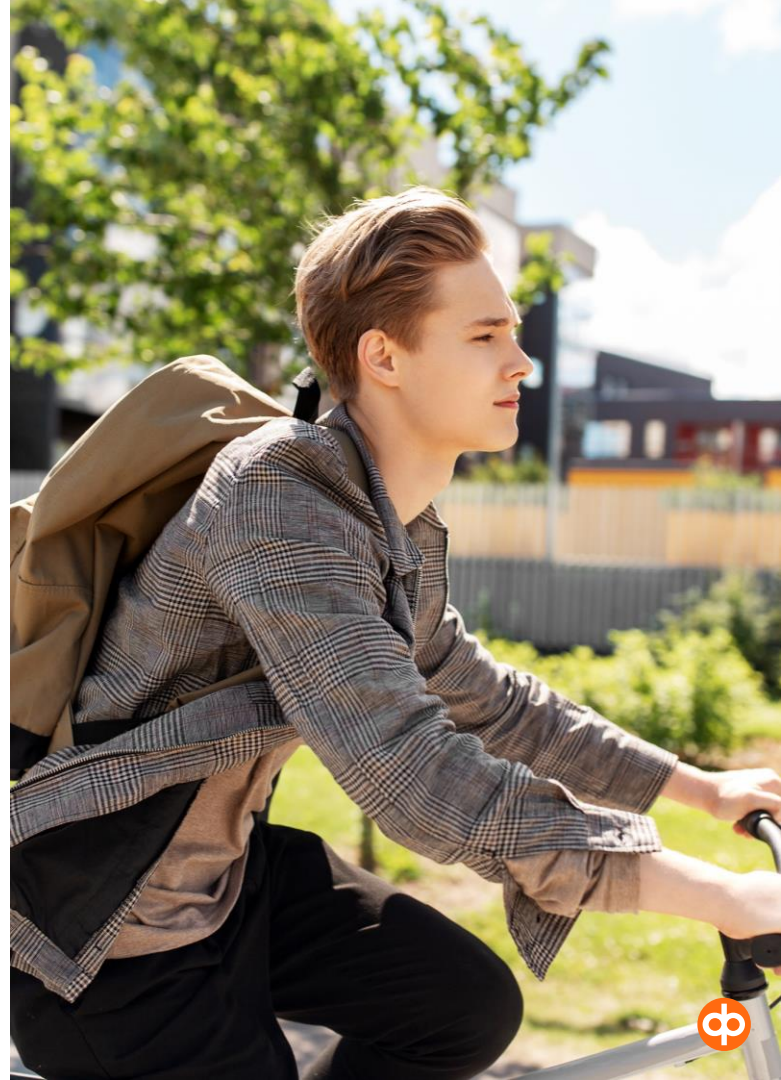

Taustatiedot

Tutkimuksen suunnittelu ja aineistonkeruu

Tutkimuksen suunnittelussa hyödynnettiin kansallisesti ja kansainvälisesti luotettavaksi havaittuja taloustaitoa mittaavia kysymyksiä (PISA, OECD). Lisäksi tutkimukseen on sisällytetty kysymyksiä vaihtuvista ja toistaiseksi vähän tutkituista teema-alueista, kuten nuorten asenteista velanottoa ja kulutusluottoja kohtaan.

Aineistonkeruu toteutettiin oppilaitoksissa sähköisellä kyselylomakkeella. Kyselylinkki välitettiin oppilaille, jotka vastasivat kyselyyn pääasiassa oppituntien aikana. Aineiston edustavuuden takaamiseksi kyselystä oli teetetty sekä suomen että ruotsinkielinen versio. Ruotsinkielisten vastaajien osuus (n. 5%) vastasi heidän osuuttaan väestöstä. Aineistonkeruu toteutettiin keväällä 2024.

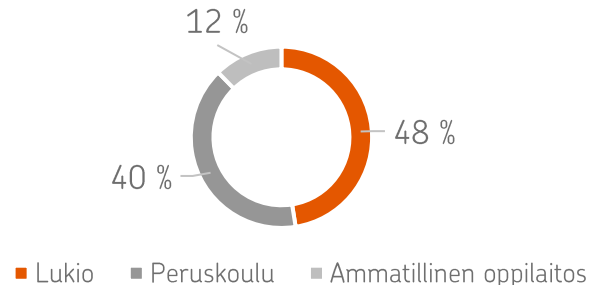

Vastaajaprofiilit

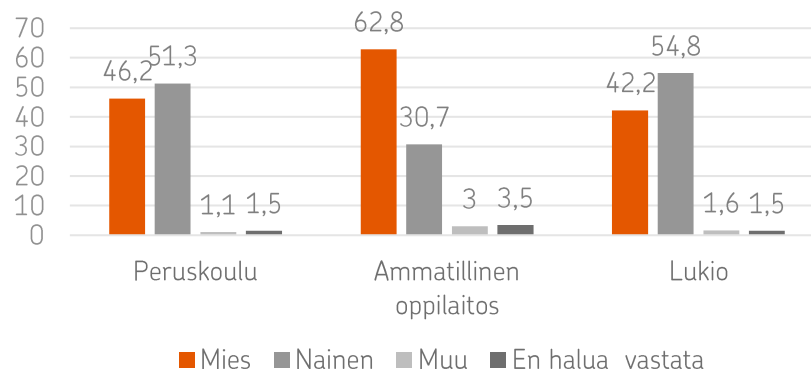
Keväällä 2024 toteutettuun kyselytutkimukseen osallistui 1886 oppilasta 72:sta oppilaitoksesta eri puolilta Suomea. Aineisto on ennakoitua suurempi, mikä viestii oppilaitosten rehtorien ja opettajien kiinnostuksesta saada tieteellistä tietoa nuorten talousosaamisesta ja etsiä keinoja taloustaitojen kehittämiseen. Ammattioppilaitoksia on suhteellisesti vähemmän kuin lukioita ja peruskouluja, mikä johtuu aineiston keruuajankohdasta (kevät), jolloin ammattioppilaitoksissa tehdään paljon käytännön harjoittelussa.

Saimme kuitenkin kattavasti vastauksia eri kouluasteilta. Vastaajien sukupuolijakauma eri kouluasteilla vaihtelee jonkin verran, mutta koko aineistossa vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma (tyttöjä 50,5 %, poikia 46,3 %, muita 1,5 %) on tasainen ja edustava. Myös alueellisesti otoksemme on valtakunnallisesti kattava.

Vastaajien kouluaste

Vastaajien sukupuoli ja kouluaste

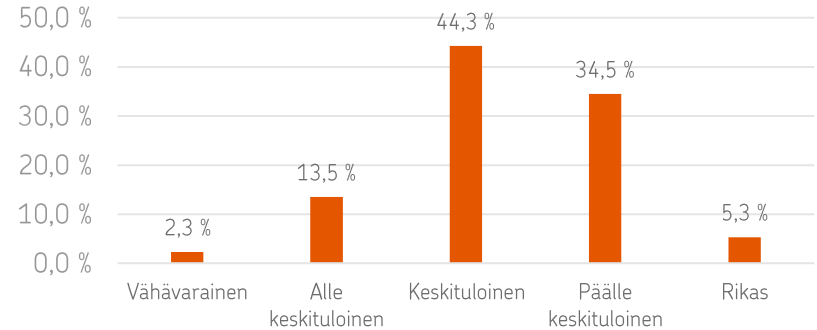

Valtaosa kyselyyn vastanneista nuorista asui vielä vanhempiensa kanssa samassa taloudessa (93 %) ja vain 7 % asui omillaan joko yksin, kumppaninsa ja kämppiksen kanssa. Vaikka nuoret voivat jo jossain määrin hallinnoida omia raha-asioitaan, heidän taloudellinen tilanteensa on vielä vahvasti riippuvainen heidän vanhempiensa ja lähipiirinsä tilanteesta.

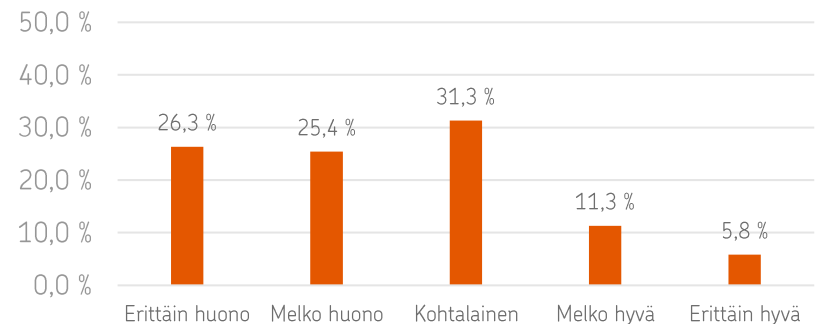
Selvitimme nuorten sosioekonomisia taustatietoja kysymällä heiltä heidän korkeammin koulutetun vanhempansa koulutustasoa, lapsuuden perheen toimeentuloa, omaa senhetkistä taloudellista tilannetta sekä säännöllisen käyttörahan ja tulojen määrää.

Nuorten arviot lapsuudenperheensä toimeentulosta heijastelevat normaali jakaumaa. Arviot omasta taloudellisesta tilanteestaan puolestaan painottuvat erittäin huonon ja kohtalaisen välille. Vain alle viidennes arvioi oman taloudellisen tilanteensa olevan melko hyvä tai erittäin hyvä.

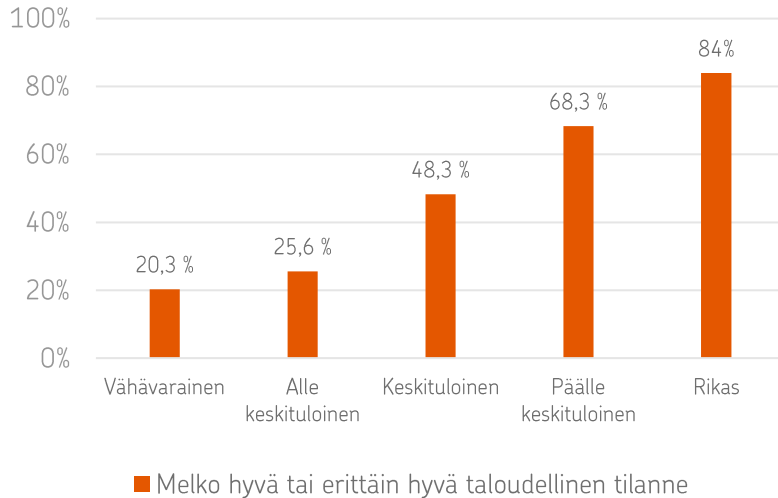
Perheen toimeentulo lapsuudessa

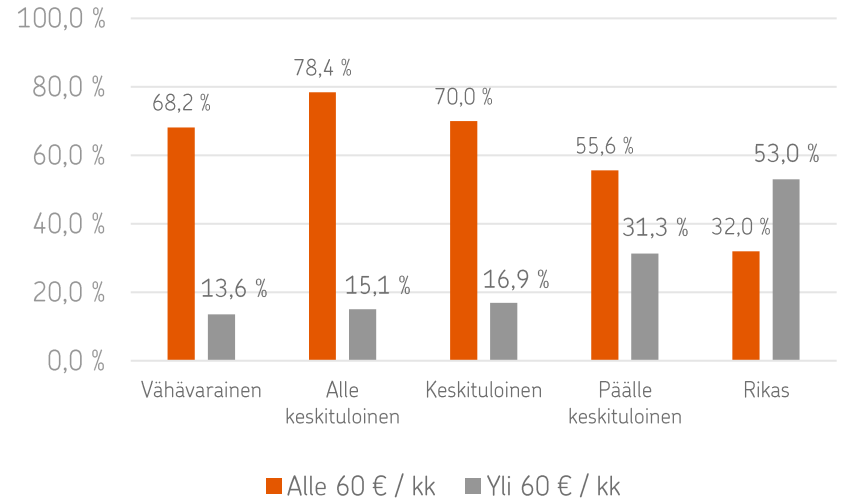
Arvio omasta taloudellisesta tilanteesta

Perheen tulotaso ja oma taloudellinen tilanne

Perheen tulotaso ja säännöllinen käyttöraha

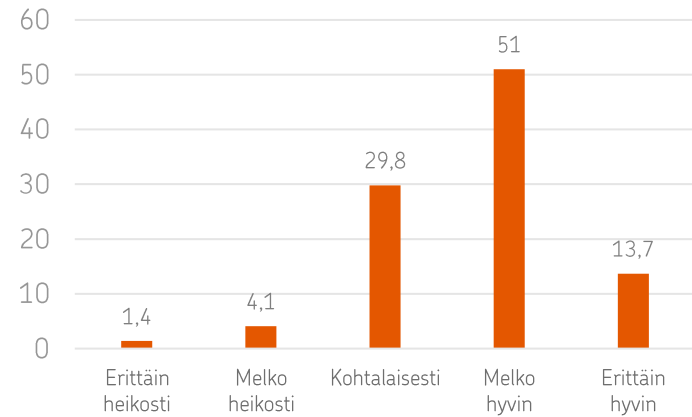
Perheen toimeentulolla on odotetusti selkeä yhteys nuorten arvioon omasta taloudellisesta tilanteestaan ja saamansa käyttörahan määrään. Mitä varakkaammasta perheestä nuori tulee, sitä paremmaksi hän kokee oman taloudellisen tilanteensa ja sitä enemmän hän saa käyttörahaa vanhemmiltaan.

Lisäksi nuoria pyydettiin arvioimaan omaa koulumenestystään viisiportaisella Likert-asteikolla*.

Nuorten arvio omasta koulumenestyksestä mukailee normaalijakaumaa vastausten painottuessa asteikon keskivaiheille.

“Menestyn koulussa mielestäni...”

*Likert-asteikko on kyselytyökalu, jossa vastaajat ilmaisevat mielipiteensä tai asenteensa valitsemalla vaihtoehdon, joka parhaiten kuvaa heidän näkemyksiään. Vaihtoehdot ovat yleensä asteikolla, kuten "täysin samaa mieltä" - "täysin eri mieltä". Sitä käytetään usein mittaamaan asenteita ja tuntemuksia.

A young man with short brown hair, wearing a plaid shirt and a backpack, is smiling and looking towards a young woman. The woman has voluminous curly brown hair and is wearing a light pink hoodie. They are standing on a staircase with wooden railings. In the background, there are large windows with wooden frames, letting in bright natural light. The overall atmosphere is bright and positive.

Nuorten talousosaaminen

Nuorten talousosaaminen

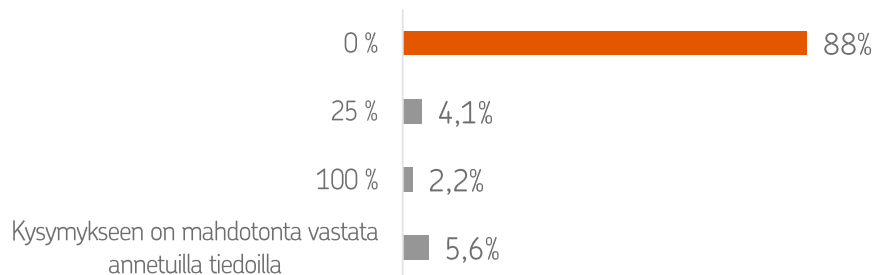
Kysimme vastaajilta talousosaamista mittaavia kysymyksiä, jotka laadittiin soveltuvien osien OECD:n International Network on Financial Educationin (INFE) luoman mallin mukaan.

Nuorten talousosaamista mitattiin kysymällä muun muassa korkotasoista, inflaatiosta ja taloudellisen riskin hajauttamisesta. Kysymykset laadittiin käyttäen niin kutsuttua “Big Five”-kysymyspatteristoa mallina, joissa kysytään esimerkiksi paljonko 2 % vuosikorko tuottaa jos säästötilillä on 100 €. Tämä osio koostuu vastausten perusjakaumista ja tuloksista, jotka olivat tilastollisesti merkitseviä. Perusjakaumissa oikeat vastaukset ovat kuvioissa oranssilla.

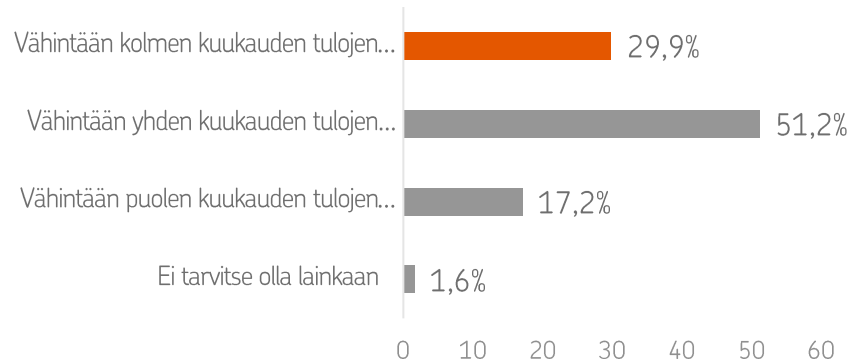

Taloulosaamista mittaavat kysymykset: koroton laina ja taloudellinen varautuminen

Taloulosaamista mittaavista kysymyksistä ensimmäinen oli ”Lainaat ystävällesi 25 euroa ja hän maksaa sinulle 25 euroa takaisin seuraavassa kuussa. Kuinka paljon hän maksoi korkoa lainallesi?”. Vastausvaihtoehtoina olivat 0 %, 25 %, 100 % ja ”kysymykseen on mahdotonta vastata annetuilla tiedoilla”.

Osion toinen kysymys oli ”Paljonko työssäkäyvän aikuisen kannattaa pitää säästössä rahaa esimerkiksi yllättäviä menoja varten?” jossa vastausvaihtoehdot olivat vähintään kolmen kuukauden tulojen, vähintään yhden kuukauden tulojen, vähintään puolen kuukauden tulojen verran ja lopuksi ”ei tarvitse olla lainkaan”.

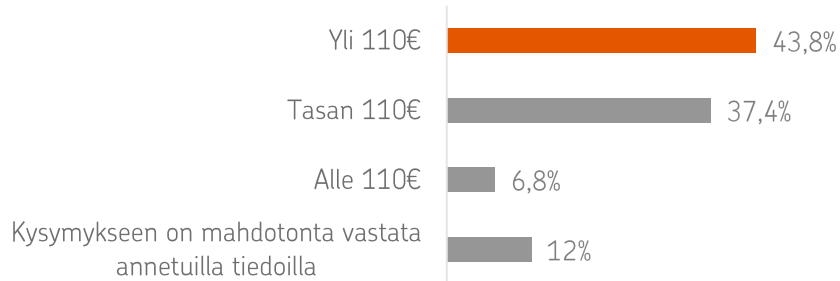

Taloulosaamista mittaavat kysymykset: korko ja korkoa korolle

Vastaajilta myös kysyttiin vuosikoroista kysymysparilla, joista ensimmäinen oli ”oletetaan, että laitat 100€ säästötillille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Kuinka paljon tillilläsi on rahaa vuoden päästä, kun tilille on maksettu korko?”.

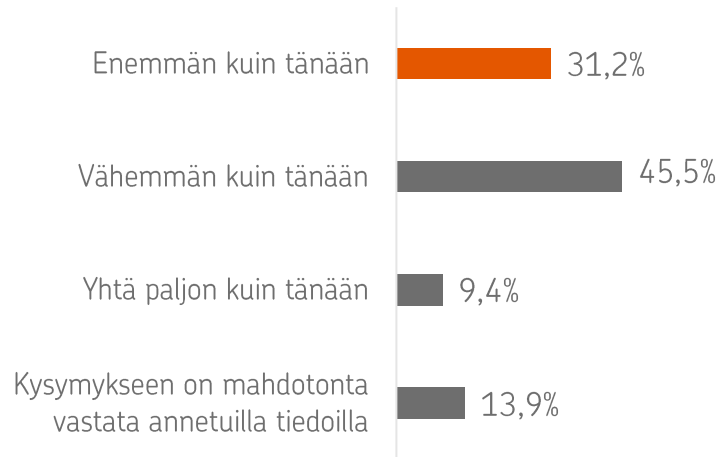
Tämän jälkeen esitettiin jatkokysymys; ”Entä kuinka paljon tilillä on viiden vuoden kuluttua, jos et edelleenkään tee talletuksia tai nostoja, ja korko pysyy samana?”

Taloulosaamista mittaavat kysymykset: korko ja inflaatio

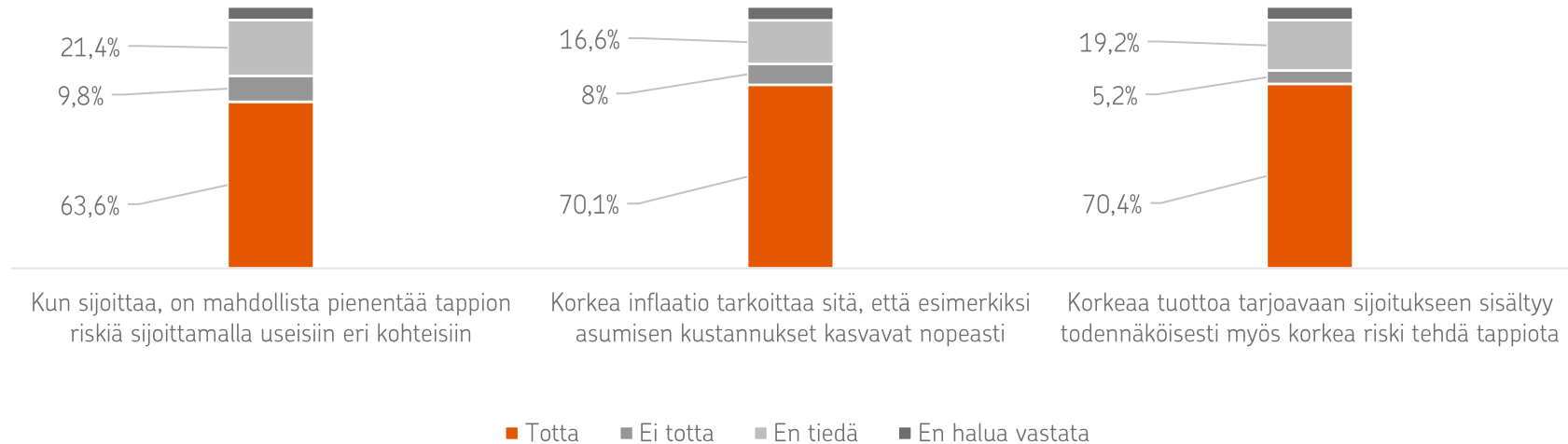
Vuosikorkoteemaa jatkaen vastaajille esitettiin seuraava kysymys; ”Oletetaan, että laitat 1000 € säästöttilille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Vuotuinen inflaatio on 4 prosenttia, etkä laita tai nosta rahaa tältä tililtä. Vuoden päästä voit nostaa tililtä:”. Vaihtoehtoina olivat ”enemmän kuin tänään”, ”yhtä paljon kuin tänään”, ”vähemmän kuin tänään” ja ”kysymykseen on mahdotonta vastata annetuilla tiedoilla”.

Vastaajista 31% vastasi oikein, eli ”enemmän kuin tänään”. Toiseksi eniten vastauksia, 45%, tuli kohtaan ”vähemmän kuin tänään”. Liki 10% vastasivat joko ”yhtä paljon kuin tänään” tai ”kysymykseen on mahdotonta vastata annetuilla tiedoilla”.

Taloulosaamista mittaavat kysymykset: inflaatio ja riskien hajauttaminen

Taloulosaamisosion viimeisenä oli patteristo, johon kuului kolme väittämää ja johon vastaajien tuli vastata ”totta” tai ”ei ole totta”. Nämä väittämät koskivat riskien hajauttamista ja inflaatiota.

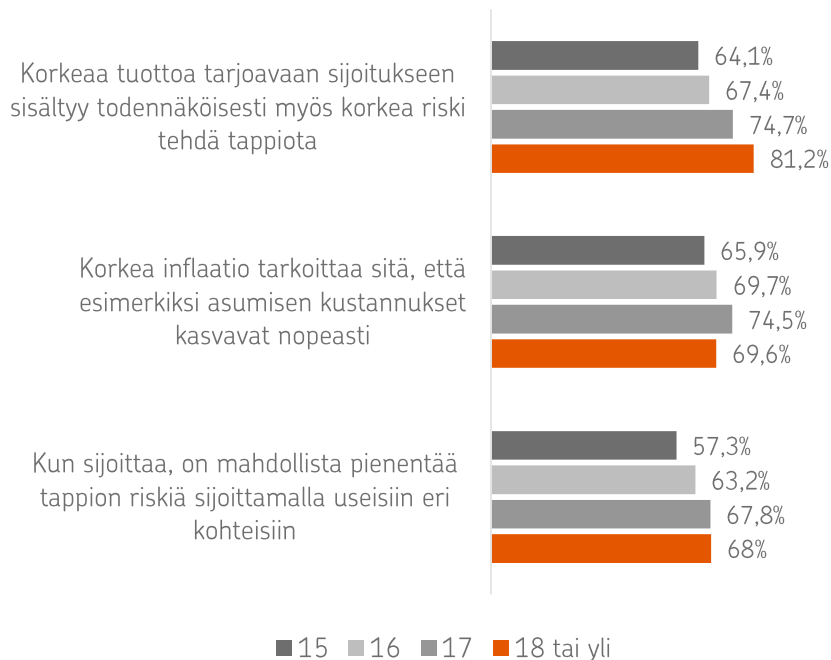

Nuorten talousosaaminen ja ikä

Talousosaamisen taso oli yleisesti melko hyvä. Lukiolaisilla talousosaaminen oli kuitenkin paremmalla tasolla, kuin ammattikoulua käyvillä. Iän suhteen havaittiin myös pieniä eroja, jotka voidaan enemminkin selittää eri kouluasteilla. Kun kysyimme paljonko työssäkäyvän aikuisen kannattaa pitää säästössä rahaa esimerkiksi yllättäviä menoja varten, 25% 15- ja 16-vuotiaista vastaajista vastasi ”vähintään kolmen kuukauden tulojen verran”. Vastaavasti 38% 17-vuotiaista ja 33% 18 tai yli vastaajista vastasivat samaa.

Riskin hajauttamista koskevissa kysymyksissä ei myöskään ilmennyt merkittäviä ikään liittyviä eroja, paitsi hieman yleisemmät oikeat vastaukset 17 ja 18 tai yli vastaajien keskuudessa.

Oikeat vastaukset suhteessa ikään (%)

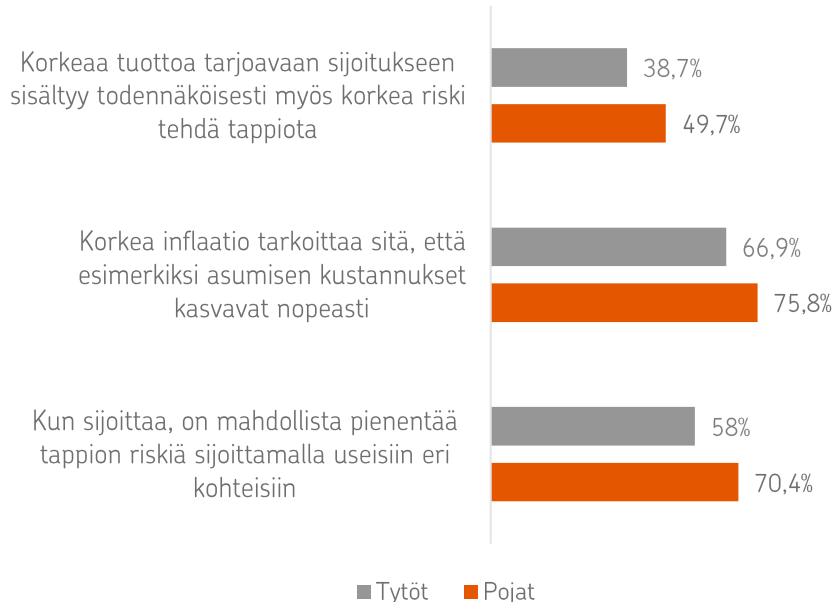

Nuorten talousosaaminen ja sukupuoli

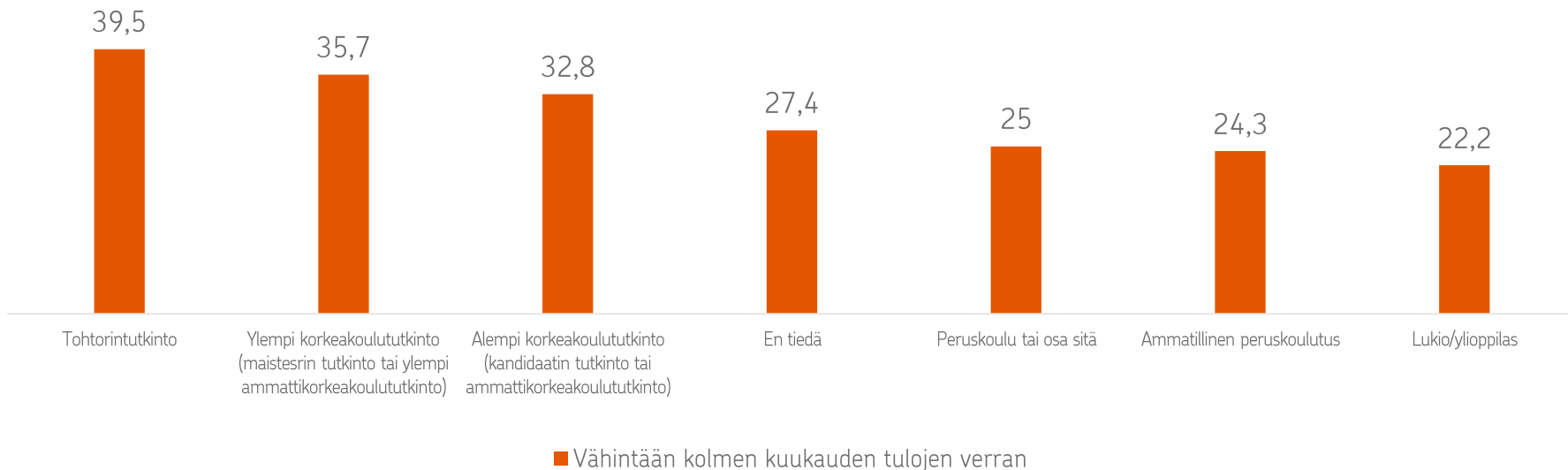
Tulosten perusteella pojilla oli hieman parempi talousosaaminen liittyen korkolaskutehtäviin, sijoittamisen riskeihin sekä ymmärrys inflaatiosta kuin tytöillä. Vastaajilta kysyttäessä, paljonko työssäkäyvällä aikuisella tulisi olla säästöjä yllättäviä menoja varten, 24% tytöistä ja 36% pojista vastasivat "vähintään kolmen kuukauden tulojen verran". Vastaavia tuloksia saimme kysymykseen "oletetaan, että laitat 1000€ säästötilille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Vuotuinen inflaatio on 4 prosenttia, etkä laita tai nosta rahaa tältä tililtä. Vuoden päästä voit nostaa tililtä:", johon 27% tytöistä ja 36% pojista vastasivat oikein; "enemmän kuin tänään".

Vuosikorkoja koskevilla kysymyksissä "Oletetaan, että laitat 100 € säästötilille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Kuinka paljon tililläsi on rahaa vuoden päästä, kun tilille on maksettu korko?" ja "Entä kuinka paljon tilillä on viiden vuoden kuluttua, jos et edelleenkään tee talletuksia tai nostoja, ja korko pysyy samana?", 70% tytöistä ja 84% pojista vastasivat oikein ensimmäiseen kysymykseen. Toisessa kysymyksessä 39% tytöistä ja 50% pojista vastasivat oikein. Riskin hajauttamista koskevilla kysymyksissä pojat vastasivat oikein hieman useammin kuin tytöt.

Oikeat vastaukset suhteessa sukupuoleen (%)

Vanhempien koulutustaso vaikutti vastaajien asenteisiin siihen, kuinka paljon säästössä pitäisi olla (%)

Nuorten talousosaaminen suhteessa koulumenestykseen

Tulokset osoittivat, että vastaajien arvioitu koulumenestys oli selkeästi yhteydessä talousosaamisen tasoon. On kuitenkin huomioitava, että koulumenestyksen mittaus perustui vastaajien omaan arvioon (**1= heikko koulumenestys, 5= erittäin hyvä koulumenestys**).

Yleisellä tasolla ne vastaajat, jotka arvioivat oman koulumenetyksensä ”melko hyväksi” tai ”erittäin hyväksi” vastasivat todennäköisemmin oikein talousosaamista mittaaviin kysymyksiin. Vastaavasti ne jotka arvioivat koulumenestyksensä ”kohtalaiseksi” tai ”heikoksi” vastasivat heikommin. Kahdessa kohdassa oli havaittu, että ne, jotka arvioivat oman

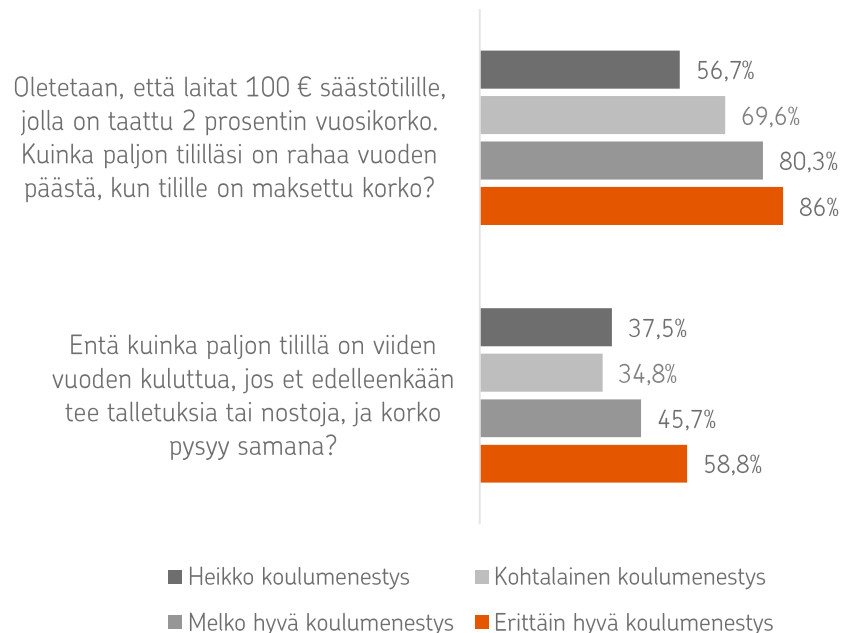
koulumenestyksensä heikoksi vastasivat useammin oikein kuin ne, jotka arvioivat koulumenestyksensä kohtalaiseksi. Tämä kiellii myös osittain koulumenestyksen arvioinnin subjektiivisuudesta, joka on huomionarvoista tuloksia lukiessa.

Vastaajien koulumenestys suhteessa talousosaamiseen vaihtelivat jonkun verran kysymyskohtaisesti. Esimerkiksi kysyttäessä, paljonko työssäkäyvällä aikuisella tulisi olla säästössä yllättäviä menoja varten, neljäsosa heikon tai kohtalaisen koulumenestyksen omaavista vastasivat kolmen kuukauden tulojen verran. Vastaavasti 31 % melko hyvän ja 37 % erittäin hyvän koulumenestyksen omaavista vastasivat samoin.

Suuria eroja ei ilmennyt kysymyksessä, jossa laitetaan 1000 € säästötilille, jolla on taattu 2 vuoden vuosikorko, sillä heikon, melko hyvän ja erittäin hyvän koulumenestyksen omaavien osuus oikein vastanneista oli kaikilla noin 35%, siinä missä kohtalaisista menestyjistä vastaava tulos oli 27%.

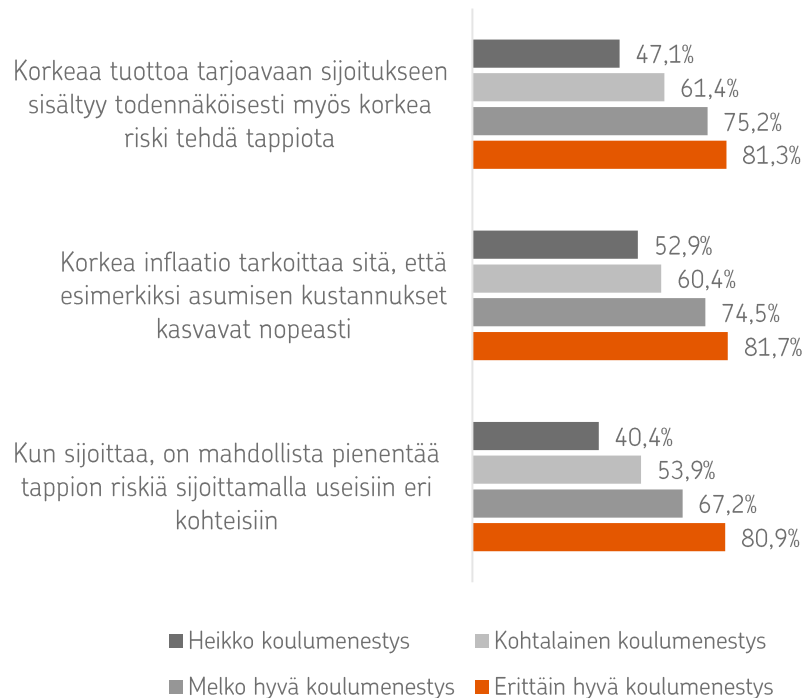
Jossain määrin eroja oli kuitenkin havaittavissa korkoa korolle- tietämystä mittaavassa kysymyksessä, sillä erittäin hyvän koulumenestyksen omaavien ja heikon koulumenestyksen omaavien välillä oli liki 30%-yksikön ero ensimmäisessä kysymysosiossa ja toisessa liki 20%-yksikön ero.

Oikeat vastaukset suhteessa koulumenestykseen (%)

Riskin hajauttamista ja inflaatiota koskevissa väittämässä ilmeni myös eroja itse arvioidun koulumenestyksen suhteen. Väittämässä, jossa kerrottiin korkean tuoton tarjoavan sijoituksen todennäköisistä riskeistä, noin puolet heikon koulumenestyksen omaavista vastasi oikein. Samassa kysymyksessä 80% erittäin hyvän koulumenestyksen omaavista vastasi oikein. Vastaavia tuloksia esiintyy kauttaaltaan talousosaamista mittaavassa patteristossa.

Oikeat vastaukset suhteessa koulumenestykseen (%)

Nuorten talousosaaminen suhteessa rahankäytön hallintaan

Vastauksista ilmeni, että hyvä rahankäytön hallinta oli yhteydessä hyvään talousosaamiseen, mikä ei ole yllättävää. Rahankäytön hallintaa mitattiin usealla budjetoinnin osaamista mittaavalla väittämällä, josta tehtiin summamuuttuja. Nämä väittämät olivat ”Seuraan säännöllisesti tulojani ja menoja”, ”Suunnittelen menoja huolellisesti etukäteen”, ”Osaan hallita rahankäyttöäni”, ”Jos minulla on ylimääräistä rahaa, laitan sen säästöön” ja ”Minulla on säästötavoitteita, jotta voin ostaa tiettyjä asioita tulevaisuudessa”. Vastaajille annettiin vaihtoehtoina näille väittämille 1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä. Summamuuttujan luotettavuus vahvistettiin tilastollisella testillä.

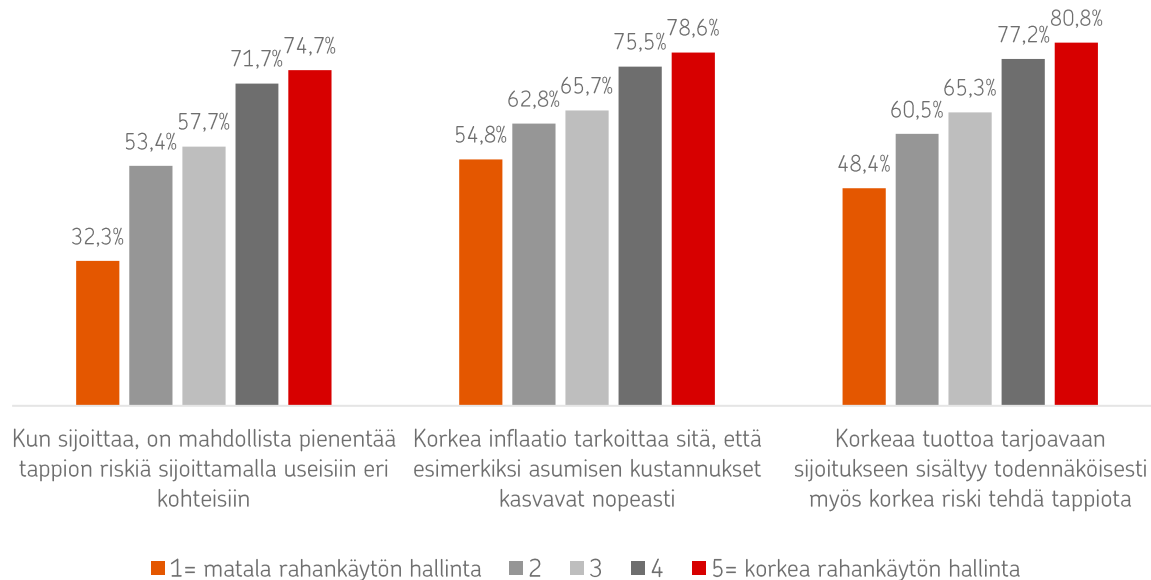
Huomattavia eroja oli esimerkiksi kysymyksessä paljonko työssäkäyvän aikuisen kannattaa pitää säästössä, sillä vain 13% vastaajista, joilla oli mitattu matalaa rahankäytön hallintaa, vastasi ”vähintään kolmen kuukauden tulojen verran”. Vastaavasti 43% vastaajista, joilla oli mitattu hyvä rahankäytön hallinta, vastasi samoin. Kysymyksessä koskien kaverille lainaamista ja saman summan takaisinsaamisesta ei ollut suuria eroja vastaajien kesken.

Oikeat vastaukset suhteessa rahankäytön hallintaan (%)

Huomattavia eroja oli myös riskin hajauttamisessa ja inflaatiota koskevissa kysymyksissä, joissa jyrkimmät erot havaittiin niiden keskuudessa, joilla oli matala rahankäytön hallinnan taso.

Oikeat vastaukset suhteessa rahankäytön hallintaan (%)

Johtopäätöksiä

Nuorten talousosaaminen on vastaajien ikä huomioiden hyvällä tasolla. Nuorten välillä oli kuitenkin jossain määrin eroja, joihin kannattaa kiinnittää huomiota. Merkittävien, joskaan ei yllättävien löydös oli talousosaamisen suhde vastaajien arvioimaan koulumenestykseen. Samoin hyvän rahankäytön hallinnan yhteys hyvään talousosaamiseen on huomionarvoista. Tämä viittaa siihen, että talousosaaminen on kiinteä osa hyvää yleistä elämänhallintaa.

Lukiolaisten talousosaaminen oli parempaa kuin ammattikoululaisten. Tähän pitäisi kiinnittää huomiota talouskoulutuksen ja –kasvatuksen kohdentamisessa. Talousosaaminen pitäisi saada kiinteäksi osaksi opetusta jo peruskoulussa.

Poikien tyttöjä parempi talousosaaminen on linjassa kansainvälisten tutkimusten kanssa. On luultavaa, että sukupuoliero tasoittuu iän myötä, sillä tuore kotimainen tutkimus (Wilska & Nyrhinen 2024) 15–29-vuotiailla osoitti talousosaamisen olevan parempaa nuorilla naisilla kuin nuorilla miehillä.

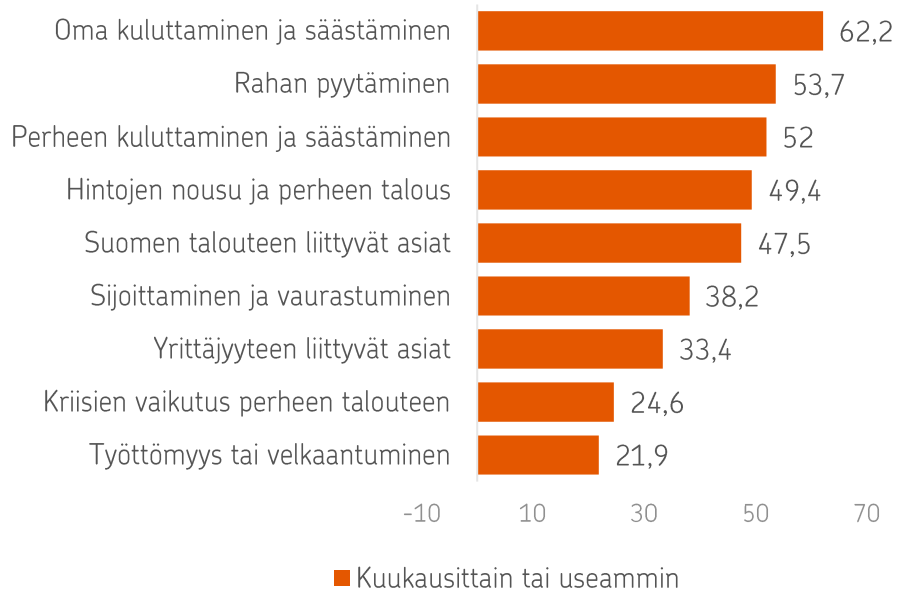
Rahasta puhuminen kotona

Nuoret puhuvat huoltajiensa kanssa eniten omaan ja perheen rahankäyttöön liittyvistä asioista.

Talousasioista ei yleensä keskustella päivittäin eikä edes viikoittain, vaan pikemminkin kuukausittain.

Liki puolet nuorista on puhunut kotona myös Suomen talouteen liittyvistä asioista, mutta harvemmat globaaleista kriiseistä tai työttömyydestä ja velkaantumisesta.

Kuinka usein olet puhunut vanhempiesi tai huoltajiesi kanssa seuraavista asioista viimeisen puolen vuoden aikana? (%)

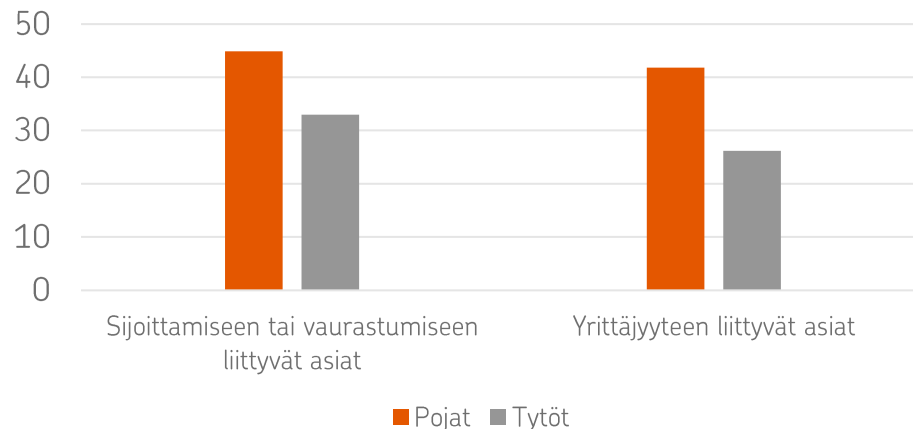

Sukupuoli ja vanhempien koulutustaso yhteydessä sijoittamisesta, vaurastumisesta ja yrittäjyyteen liittyvistä asioista puhumiseen

Sijoittamiseen, vaurastumiseen ja yrittäjyyteen liittyvistä asioista puhutaan perheissä enemmän poikien kuin tyttöjen kanssa.

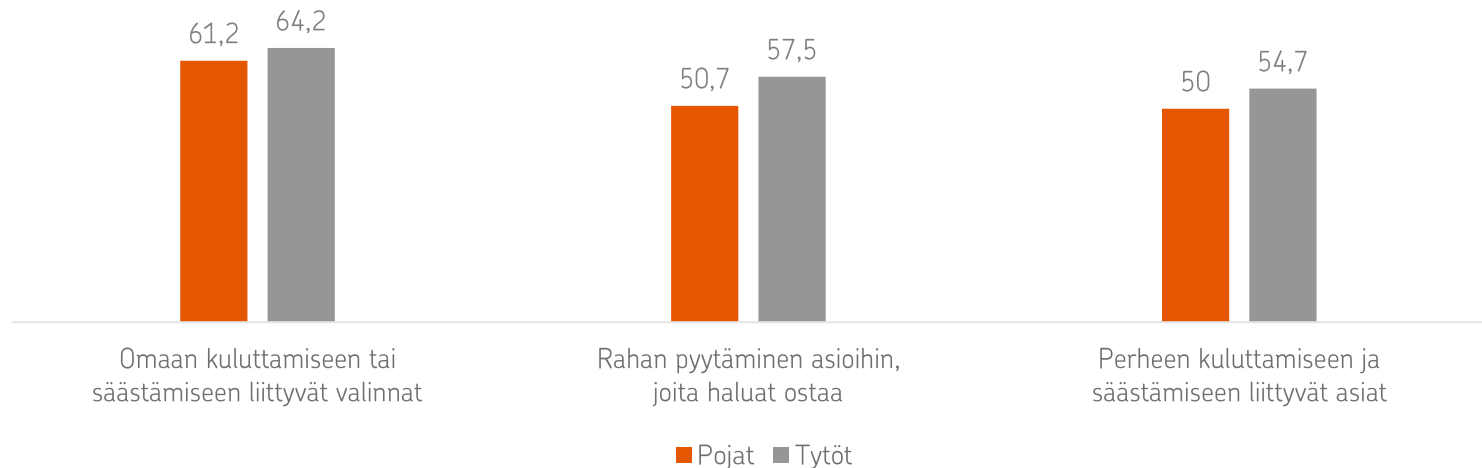
Sijoittamisesta ja vaurastumisesta puhutaan myös useammin korkeasti koulutettujen kuin matalammin koulutettujen vanhempien kanssa.

Kuinka usein olet puhunut vanhempiesi tai huoltajiesi kanssa seuraavista asioista viimeisen puolen vuoden aikana? (Kuukausittain tai useammin) (%)

Tytöillä taas rahasta puhuminen kotona liittyi yleisemmin omaan kuluttamiseen tai säästämiseen, rahan pyytämiseen tai perheen kuluttamiseen tai säästämiseen

Kuinka usein olet puhunut vanhempiesi tai huoltajiesi kanssa seuraavista asioista viimeisen puolen vuoden aikana? (Kuukausittain tai useammin) (%)

Johtopäätöksiä

On huomionarvoista, että kodeissa talousasioista ei tyypillisesti puhuta päivittäin tai edes viikoittain, vaan pikemminkin kuukausittain. On jopa hieman huolestuttavaa, että perheissä puhutaan enemmän poikien kuin tyttöjen kanssa sijoittamiseen, vaurastumiseen ja yrittäjyyteen liittyvistä asioista. Tyttöjen kanssa puhutaan enemmän rahan pyytämisestä ja ostamisesta sekä perheen taloudellisesta tilanteesta, mikä heijastelee perinteisiä sukupuolirooleja.

Tämä tulos heijastaa vanhanaikaisia asenteita pojista tulevana perheiden pääeläjäinä ja tytöistä ensisijaisesti kuluttajina, joiden ostelua tulee hillitä. Vastaavanlaisia tuloksia on saatu aiemmissa tutkimuksissa (Wilska & Lintonen, 2016) tyttöjen ja poikien taloudellisesta asemasta perheissä.

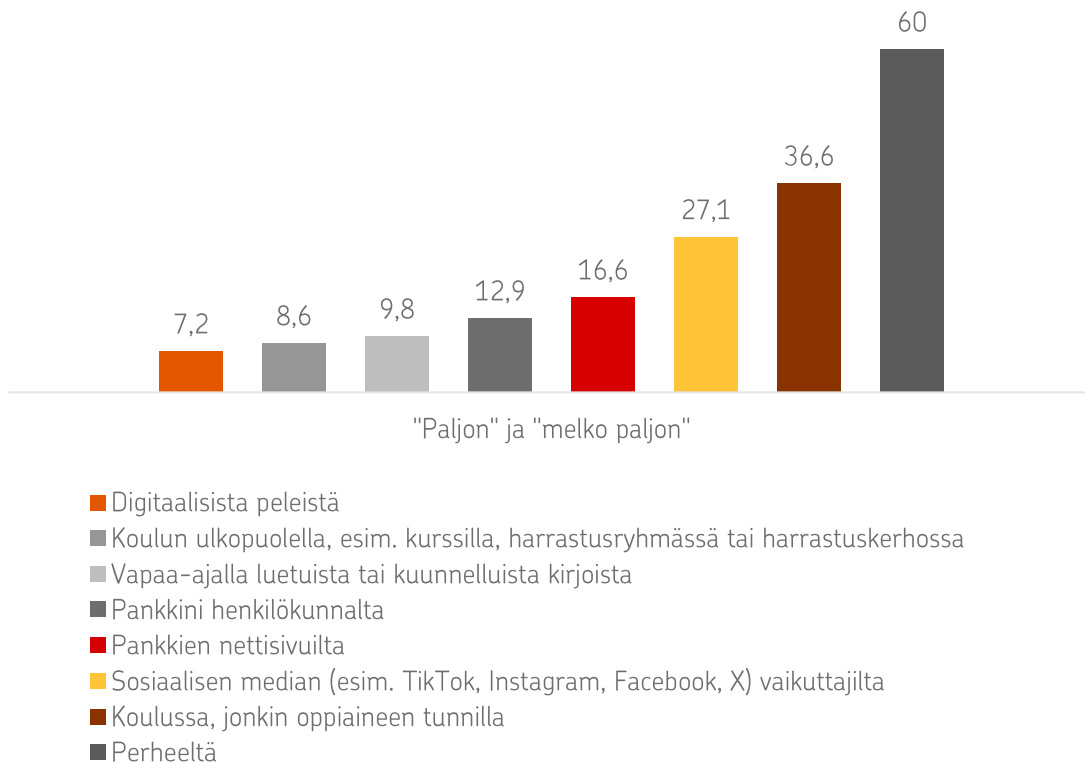
Talousoppimisen eri kanavat

Nuoret saavat taloutta koskevaa tietoa eniten perheeltään ja koulusta. Merkillepantavaa on, että seuraavaksi yleisin talousoppimisen kanava ovat sosiaalisen median vaikuttajat. Enemmän kuin joka neljännes vastaajista on ilmoittanut saavansa heiltä "paljon" tai "melko paljon" rahankäyttöön liittyvää ohjeistusta somevaikuttajilta.

Pankkien nettisivuilta ja henkilökunnalta nuoret ovat hakeneet selvästi vähemmän talouteen liittyviä neuvoja.

Vähiten taloustietoa nuoret saavat digitaalisista peleistä, harrastuksista ja vapaa-ajalla luetuista kirjoista.

Oletko saanut henkilökohtaiseen rahankäyttöön tai ohjeistusta seuraavista lähteistä? (%)

Johtopäätöksiä

Oli odotettua, että kodin ja koulun rooli talousoppimisessa on suuri. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan koe saavansa talousopastusta edes näistä kanavista.

Mielenkiintoinen tulos oli sosiaalisen median vaikuttajien iso merkitys nuorille taloustiedon jakajina. Tutkimusten mukaan (Tuominen ym. 2022; Wilska ym. 2020) somevaikuttajat ovat jo tärkein kaupallisen informaation lähde alle 25-vuotiaiden keskuudessa. Aiempien tutkimusten mukaan somevaikuttajien seuraaminen on suoraan yhteydessä myös materialistisiin kulutusasenteisiin.

Alle 20-vuotiaille somevaikuttajien merkitys on vieläkin suurempi kuin alle 25-vuotiaille. Jos vaikuttajat jakaisivat nuorille enemmän talousosaamista parantavaa sisältöä, se toimisi vastapainona tavaramainonnalle.

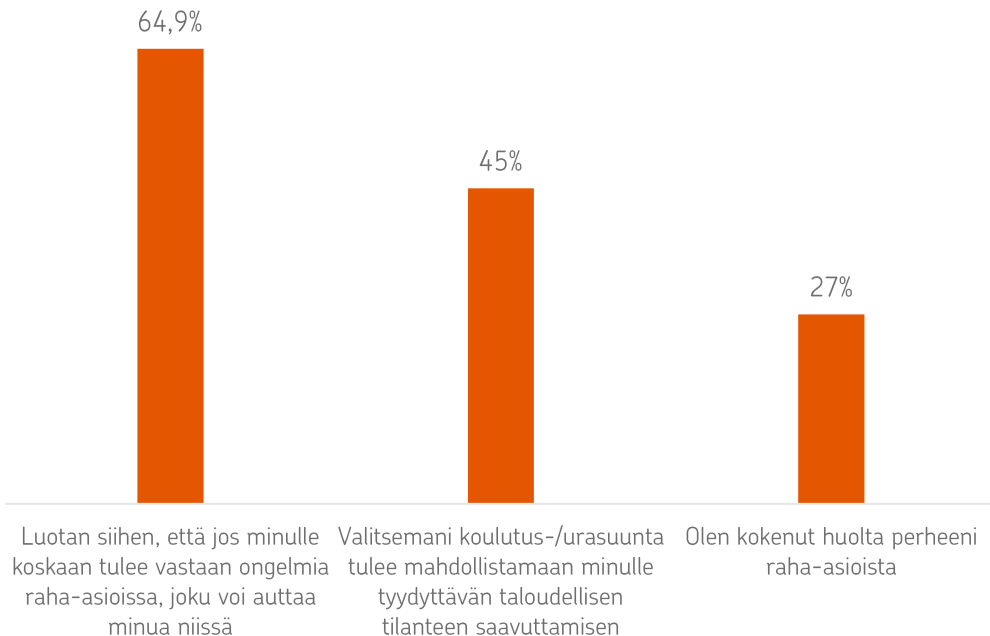

A young woman with long brown hair and clear-framed glasses is lying in bed, looking down at a smartphone in her hands. She is wearing a light-colored, textured knit sweater. The bed has a white headboard, a pink pillow, and a white duvet with a black geometric pattern. The scene is softly lit, suggesting a calm morning or evening.

Nuorten taloushuolet

Nuoret luottavat avun saamiseen taloudellisissa ongelmissa

Jokseenkin tai täysin samaa mieltä (%)

Melkein 70% vastaajista luottaa siihen, että he saavat tarvittaessa apua, mikäli heillä olisi ongelmia raha-asioissaan. Melkein puolet vastaajista luotti siihen, että heidän valitsemansa koulutus- ja urasuunnat tulevat mahdollistamaan heille tyydyttävän taloudellisen tilanteen tulevaisuudessa. Näin ollen tulokset kertovat nuorten yleisestä luottamuksesta taloudellista tulevaisuuttaan kohtaan.

Vastaajat olivat vähiten samaa mieltä väitteiden kanssa: "Välttelen raha-asioden miettimistä, koska se tuntuu ikävältä", "Välttelen tilin saldon tarkistamista" ja "Minua alkaa ahdistaa tai jännittää, jos puhumme ystäväieni kanssa raha-asioista". Kaikissa näissä väittämässä vain noin 10% vastasi olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Kuitenkin neljäsosa vastaajista vähän yli neljäsosa ilmoitti kokeneensa huolta perheen raha-asioista, mikä kuvastaa sitä, että vanhemmat puhuvat melko avoimesti taloushuolistaan lastensa kuullen.

Valtaosa nuorista ei ole huolissaan omasta taloudenhallinnastaan

Nuoret ovat yleisesti tyytyväisiä koulutus- ja uravalintoihinsa ja luottavaisia sen suhteen, että saavat tarvittaessa apua rahaongelmiin. Nuorille esitettiin väittämiä muodossa ”ota kantaa seuraaviin väittämiin”, joiden suhteen he vastasivat olevansa samaa tai eri mieltä 1-5 -asteikolla. Näihin väittämiin kuului muun muassa ”Luotan siihen, että jos minulle koskaan tulee vastaan ongelmia raha-asioissa, joku voi auttaa minua niissä”, ”Olen kokenut huolta perheeni raha-asioista” ja ”Välttelen raha-asioden miettimistä, koska se tuntuu ikävältä”.

Taloushuolista koostettiin myös faktorianalyysi, jonka tuloksena löydettiin välttelevät ja huolestuneet. Välttelevät-kategoria

koostui esimerkiksi väittämistä ”Välttelen tilin saldon tarkistamista”, Välttelen raha-asioden tarkistamista, koska se tuntuu ikävältä”, ja ”En tee tarpeeksi sen eteen, että osaisin hallita raha-asioitani paremmin”.

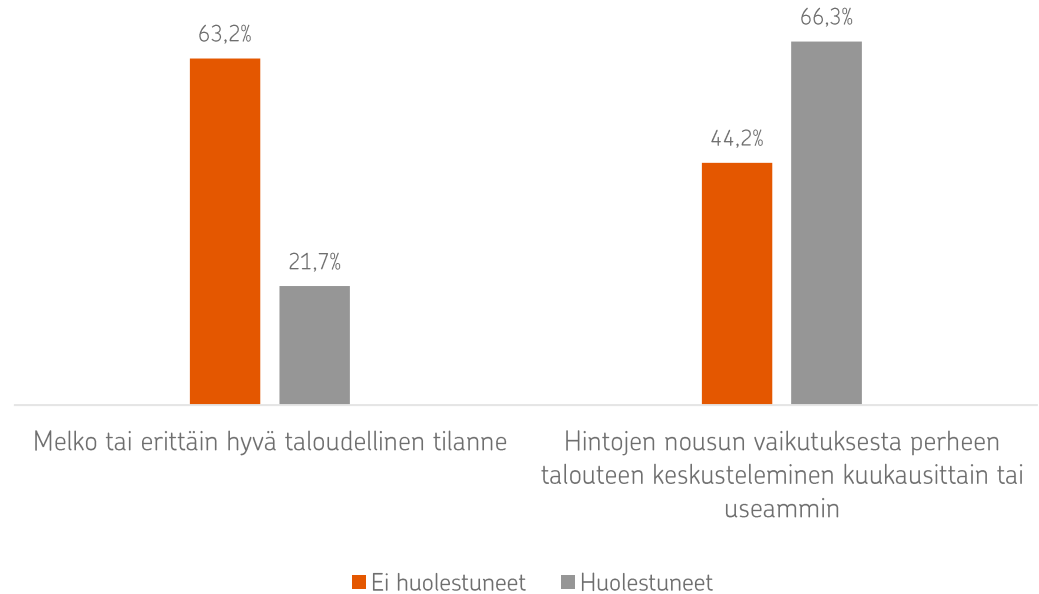
Huolestuneet-kategoria koostui muun muassa väittämistä ”Taloudellinen tilanne on huonompi kuin ystäväilläni”, Raha-asiat ovat mielessäni usein, koska olen niistä huolissani” ja ”Minulla on vähemmän rahaa kuin tarvitsen”. Erotteluanalyysin avulla luokiteltiin ne vastaajat, joiden vastausten summanmuuttujan arvo oli enemmän kuin 3 (1-5 asteikolla)

Taloustilanteestaan huolestuneilla muita huonompi taloudellinen tilanne ja kotona keskustellaan enemmän taloudellisista ongelmista

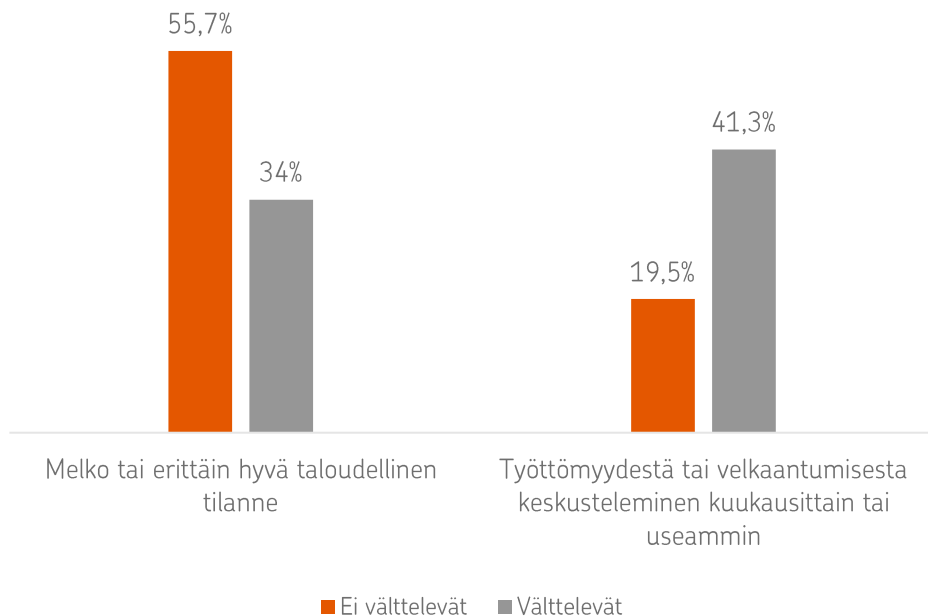
Faktorianalyysin tulokset näyttivät, että kummankin faktorin kohdalla ”välttelevät” ja ”huolestuneet” profiloituvat useammin näihin kategorioihin.

Ne vastaajat, jotka luokiteltiin huolestuneiksi arvioivat myös omaa taloudellista tilannettaan huonommaksi ja arvioivat perheen toimeentulon pienemmäksi.

Heidän kodeissaan keskusteltiin useammin hintojen nousun vaikutuksesta perheen talouteen, työttömyydestä ja velkaantumisesta ja omasta kuluttamisesta ja säästämisestä.

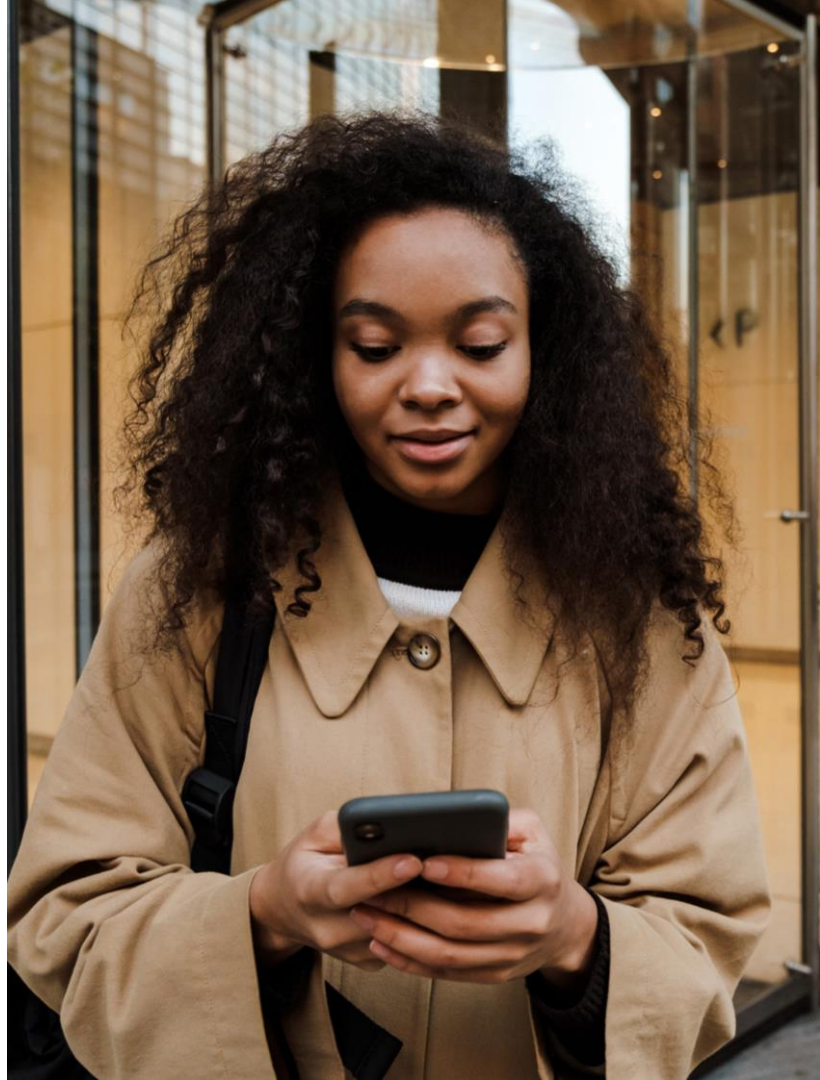
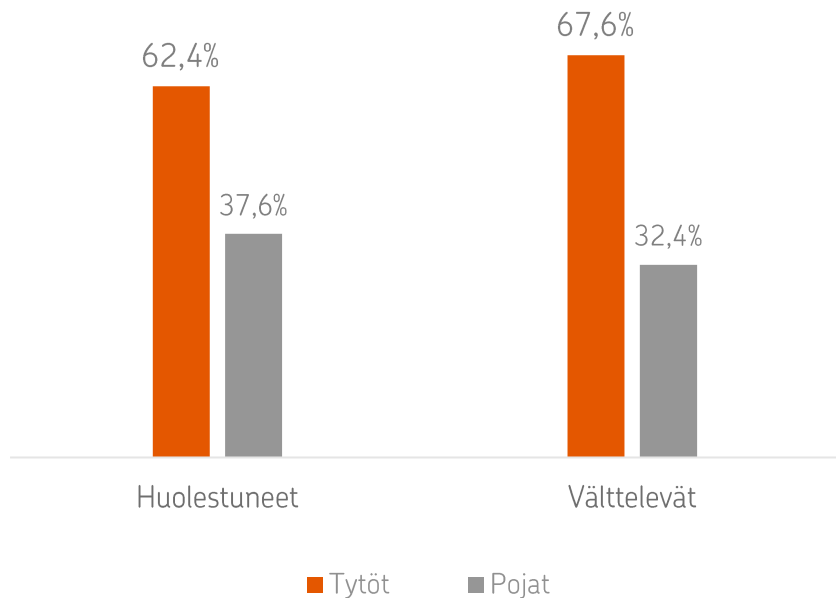
Myös välttelijöiden kotona puhutaan keskimääräistä enemmän velkaantumisesta ja työttömyydestä ja he kokevat muita useammin taloudellisen tilanteensa huonoksi

Ne vastaajat, jotka luokiteltiin vältteleviksi arvioivat oman ja perheensä taloudellisen tilanteensa muita tyypillisemmin huonoksi.

Heidän kodeissaan keskusteltiin useammin työttömyydestä ja velkaantumisesta ja heillä oli jo opintolainaa tai he olivat aikeissa ottaa sitä.

Sekä välttelijät että huolestuneet tyypillisemmin tyttöjä kuin poikia

Johtopäätöksiä

Valtaosa nuorista on tyytyväisiä taloutensa hallintaan ja suhtautuu melko toiveikkaasti taloudelliseen tulevaisuuteensa. Tämä on hyvä tulos ottaen huomioon vastaajien iän ja koulutustilanteen, joka on vielä keskeneräinen ja monin tavoin epävarma. Oma taloudellinen tilanne koetaan yleensä korkeintaan kohtalaiseksi, mutta perheen taloudellinen tilanne melko hyväksi.

Huono taloudenhallinta on yhteydessä perheen huonoksi koettuun taloudelliseen tilanteeseen sekä huolista puhumiseen kotona. On mahdollista, että taloushuolista puhuminen kotona lisää nuorten huolta.

Taloudesta puhuminen kotona on tärkeää, mutta nuoria pitäisi kuitenkin suojata pahimmilta huolilta, mikäli mahdollista. Tytöt ovat enemmän huolissaan kuin pojat, mihin tulisi kiinnittää huomiota, sillä tytöt ovat tutkimusten (mm. Mannerström ym., 2023; Aalto-Setälä ym., 2021) mukaan muutoinkin poikia useammin ahdistuneita ja masentuneita.

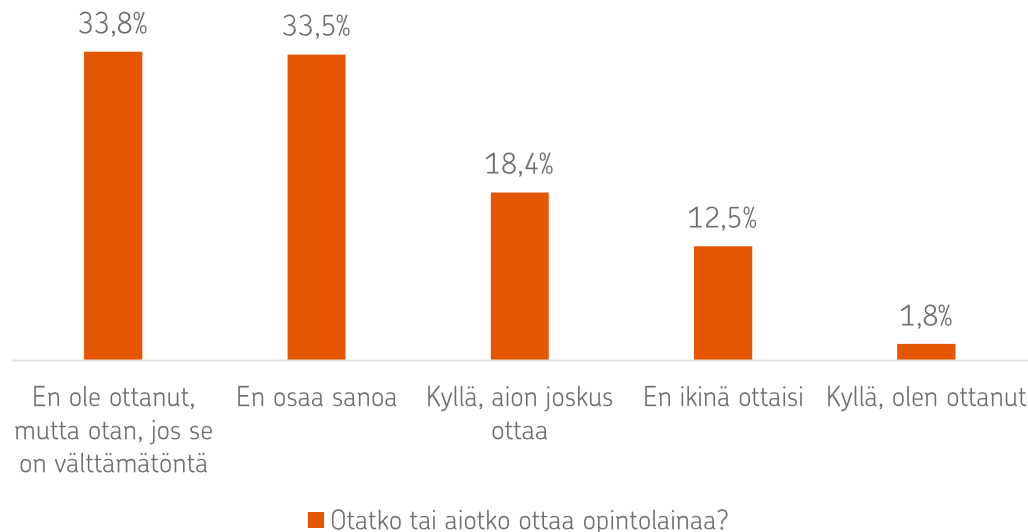

Asenteet velanottoa kohtaan

Asenteet opintolainaa kohtaan

Yksi kolmasosa vastaajista oli sitä mieltä, että he ottaisivat opintolainaa mikäli se olisi välttämätöntä. Toinen kolmas osa oli taas sitä mieltä, etteivät osaa sanoa.

Vain pieni osuus vastaajista oli jo ottanut opintolainaa, mikä on ymmärrettävää vastaajien ikää huomioiden. Melkein viidesosa oli kuitenkin sitä mieltä, että he aikovat joskus ottaa opintolainaa.

Asenteet asuntolainaa kohtaan

Vastauksista havaittiin, että hyvä koulumenestys ja lukiossa opiskelu olivat yhteydessä aikomukseen ottaa joskus asuntolainaa. Korkeasti koulutettujen vanhempien lapset olivat valmiita ottamaan useammin asuntolainaa kuin matalasti koulutettujen vanhempien jälkikasvu. Vähävaraisesta ja alle keskituloisesta perhetaustasta tulevat nuoret olivat keskimääräistä valmiimpia asumaan vuokralla kuin ottamaan asuntolainaa.

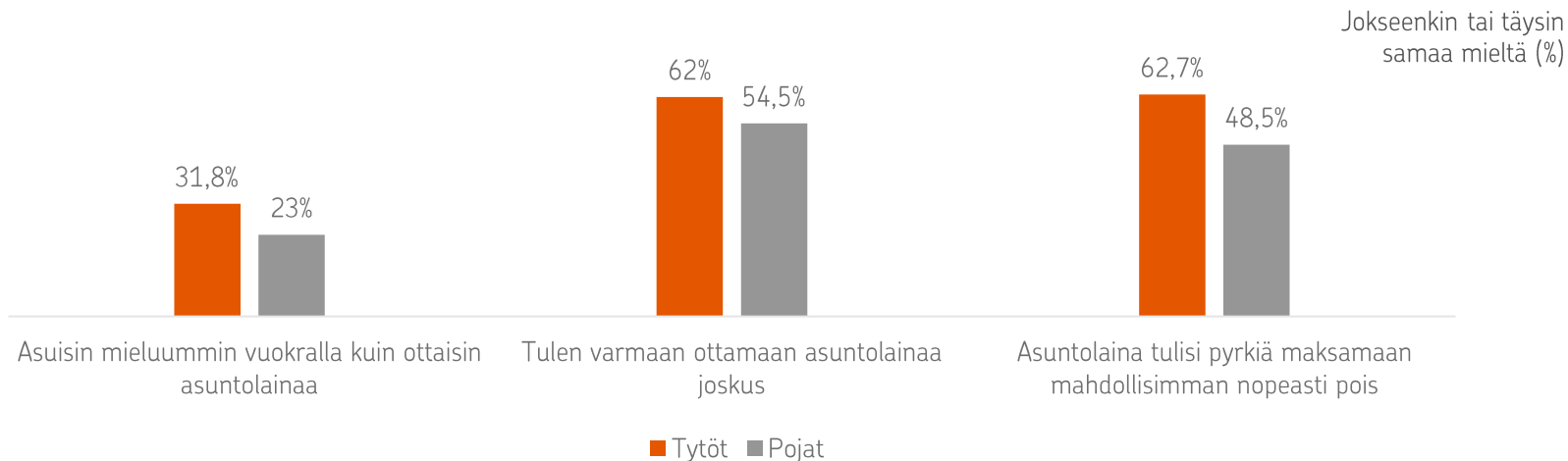
Asuntolaina-asenteita mitattiin väittämillä, johon vastaajat pystyivät joko yhtymään tai laittaa olevan eri mieltä. Nämä väittämät olivat muun muassa ”Asuisin mieluummin vuokralla kuin ottaisin asuntolainaa”, ”Tulen varmaan ottamaan asuntolainaa joskus” ja ”Ottaisin mieluummin asuntolainaa, kuin tinkisin asumisen tasosta”. Kaikki osion tulokset perustuvat tilastollisesti merkitseviin tuloksiin.

Asenteet asuntolainaa kohtaan ja vastaajien sukupuoli

Tulokset osoittivat, että tytöistä useampi asuisi mieluummin vuokralla kuin ottaisi asuntolainaa. Yksi kolmasosa tytöistä yhtyi väittämään ”Asuisin mieluummin vuokralla kuin ottaisin asuntolainaa”, kun vastaavasti noin neljäsosa pojista vastasi samoin. Noin puolet sekä tytöistä että pojista sanoi ottavansa varmaan opintolainaa joskus.

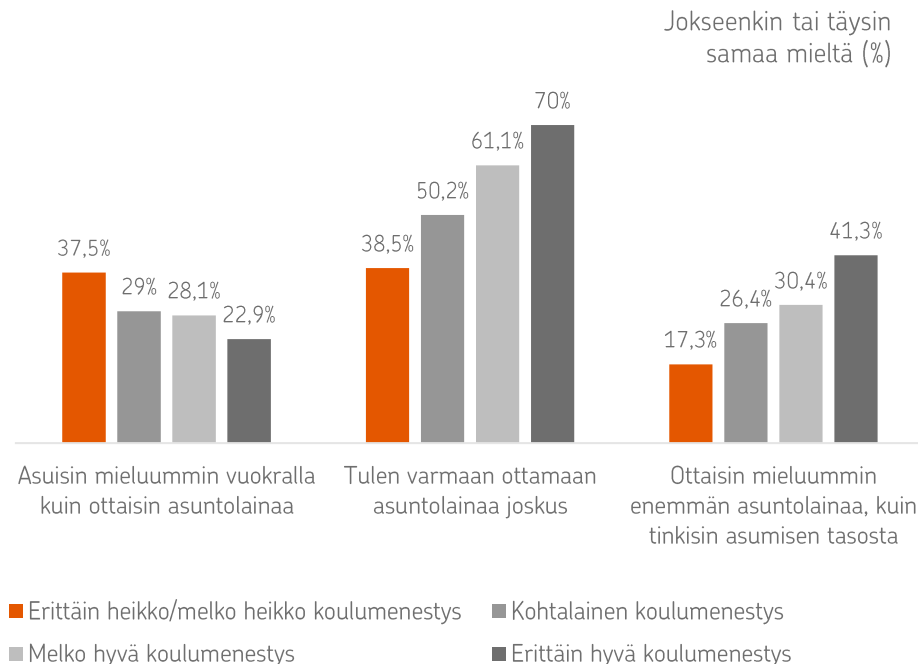
Tytöistä kaksi kolmasosaa oli sitä mieltä, että asuntolaina tulisi pyrkiä maksamaan mahdollisimman nopeasti pois, kun taas pojista vain noin puolet pojista vastasi samoin.

Asenteet asuntolainaa kohtaan ja vastaajien itse arvioima koulumenestys

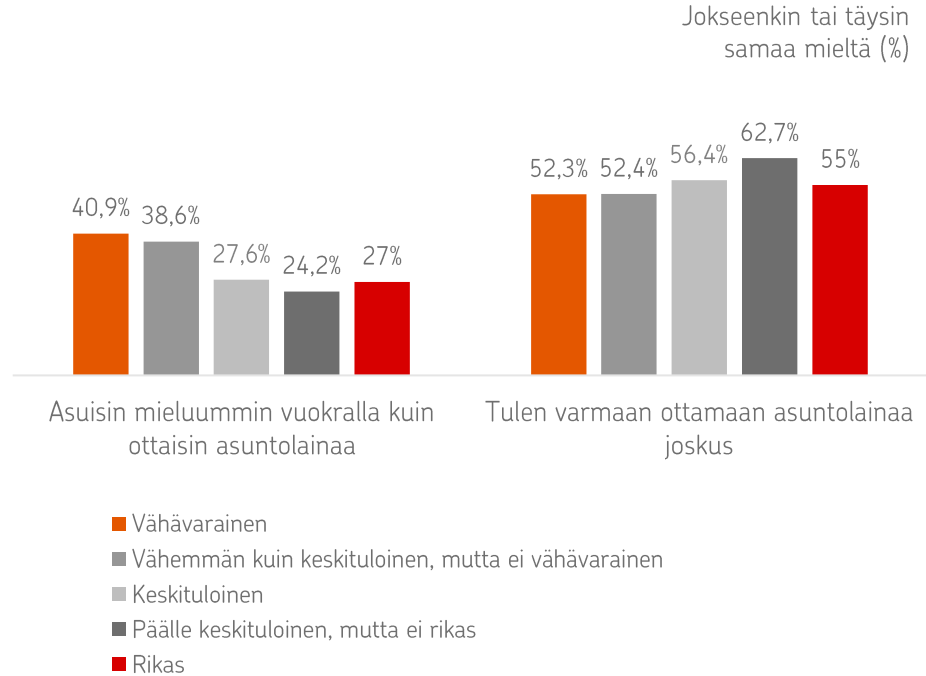
Tulokset näkyi myös asenne-eroja asuntolainaa kohtaan suhteessa vastaajien arvioituun koulumenestykseen. Yli kolmasosa vastaajista, jotka kokivat koulu-menestyksensä erittäin heikoksi tai melko heikoksi sanoi asuvansa mieluummin vuokralla, kuin ottaisi asuntolainaa. Hyvin koulussa menestyvistä alle neljäsosa oli tätä mieltä.

Melkein kolme neljäsosaa erittäin hyvän koulumenestyksen omaavista vastasi ottavansa todennäköisesti joskus asuntolainaa kun taas vain kolmasosa erittäin heikon koulumenestyksen omaavista oli samaa mieltä. Harva oli sen kannalla, että ottaisi mieluummin enemmän asuntolainaa kuin tinkisi asumisen tasosta, mutta näistäkin enemmistönä olivat ne, jotka kokivat koulumenestyksensä erittäin hyväksi. Vastaavasti hyvin harva heikosti koulussa menestyvä vastaaja ottaisi mieluummin enemmän asuntolainaa kuin tinkisi asumisen tasosta.

Arvio perheen toimeentulosta vaikutti myös siihen, asuisiko vastaaja mieluummin vuokralla kuin ottaisi asuntolainaa ja siihen, tuleeko vastaaja ottamaan asuntolainaa joskus.

Melkein puolet vastaajista, jotka arvioivat perheensä vähävaraiseksi asuisi mieluummin vuokralla kuin ottaisi asuntolainaa. Samaa mieltä oli myös noin neljäsosa keskituloisista tai yli vastanneista. Mielenkiintoista on, että keskituloisiksi perheensä arvioivat raportoivat ottavansa asuntolainaa useammin kuin rikkaina itseään pitävät. Tämä voi johtua siitä, että rikkaiden perheiden nuoret ehkä luottavat keskituloisia enemmän vanhempensa apuun asunnon ostamisessa.

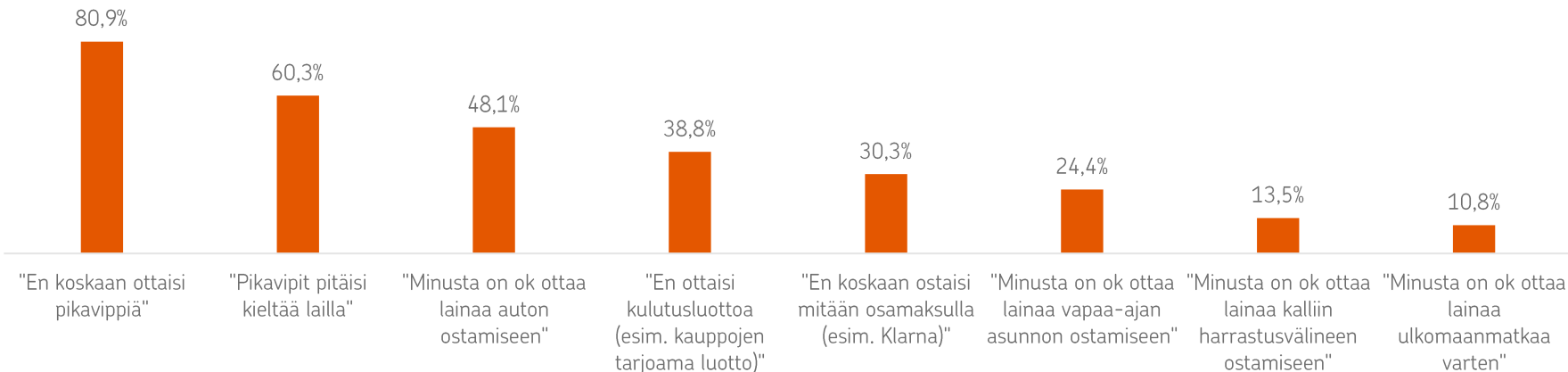

Asenteet muita lainaväittämiä kohtaan

Vastaajia pyydettiin myös ottamaan kantaa väittämiin: "En koskaan ottaisi pikavippiä", "En ottaisi kulutusluottoa (esim. kauppojen tarjoama luotto)" ja "Minusta on ok ottaa lainaa auton ostamiseen". Vastausvaihtoehdot olivat 1= täysin eri mieltä ja 5= täysin samaa mieltä.

Vastaajat suhtautuivat keskimäärin jyrkän kielteisesti pikavippien ottamiseen. Kolme neljäsosaa vastasi etteivät

koskaan ottaisi pikavippiä. Suhtautuminen autolainaan oli keskimäärin myönteistä, sillä melkein puolet vastaajista sanoivat olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämässä "on ok ottaa lainaa auton ostamiseen". Lainanotto ulkomaanmatkaa tai harrastusvälineitä varten oli taas kielteisempää – vastaajista vain noin kymmenesosa oli sitä mieltä, että lainanotto näihin tarkoituksiin oli ok.

Johtopäätöksiä

Nuorten asenne velkaantumiseen on terveellä pohjalla, ja esimerkiksi pikavippeihin suhtaudutaan jyrkän kielteisesti. Myös vapaa-ajan toiminnan, kuten ulkomaanmatkojen ja harrastusten rahoittaminen lainalla ei nuorten mielestä ole hyvä asia. Opintolainan ottamiseen nuoret suhtautuvat varauksellisesti. Tosin nuoren ikänsä takia moni vastaaja ei osannut vielä arvioida asiaa.

Asuntolainaa kohtaan asenteet ovat positiivisemmat kuin muita lainoja kohtaan. Yli puolet nuorista uskoo varmasti ottavansa asuntolainan tulevaisuudessa. Keskituloisina ja varakkaina perhettään pitävät nuoret olivat valmiimpia ottamaan asuntolainaa kuin vähävaraisempina perhettään pitävät nuoret.

Tulos viittaa siihen, että kodin varallisuus vaikuttaa nuorten tulevaisuudenodotuksiin eli siihen, minkä ylipäättään uskotaan olevan mahdollista.

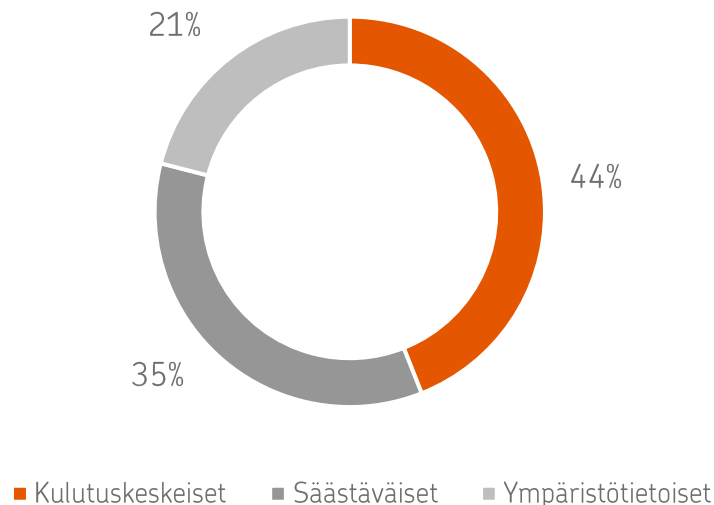
A photograph of two young women in profile, smiling and looking towards the right. The woman in the foreground has long dark hair styled in several small braids with light-colored hair ties. She is wearing a grey jacket and a small smiley-face earring. The woman behind her has pink hair. They are standing in front of a city skyline with a tall building visible on the right. The sky is overcast.

Nuorten kulutustyyli

Nuoret voitiin jakaa kulutusasenteidensa pohjalta kolmeen eri kuluttajatyyppiin

Aineistoa analysoitiin faktori-, varianssi-, ja ryhmittelyanalyysilla, mikä paljasti vastaajien joukosta kolme eri kuluttajatyyppiä; kulutuskeskeiset, säästäväiset ja ympäristötietoiset.

Eniten vastaajista luokiteltiin **kulutuskeskeisiksi**, tarkalleen ottaen 44% vastaajista. Toiseksi eniten oli **säästäväiseksi** luokiteltuja vastaajia, 35%. 21% vastaajista olivat sitten **ympäristötietoisia** kulutustyyyleiltään.

Kulutuskeskeiset vastaajat olivat muita tyypillisemmin samaa mieltä väittämien kanssa: "Saan mielihyvää ostosten tekemisestä", "Ihailen ihmisiä, joilla on kalliit asunnot, autot ja vaatteet" ja "Olisin onnellisempi, jos omistaisin hienompia tavaroita". Nämä vastaajat kokivat hieman muita useammin taloudellisen tilanteensa huonoksi tai melko huonoksi.

Säästäväiset vastaajat olivat muita tyypillisemmin samaa mieltä väittämien kanssa: "Suunnittelen ostokseni huolellisesti etukäteen", "Koen eläväni säästäväisesti" ja "En saa mielihyvää ostosten tekemisestä". Nämä vastaajat olivat muita useammin miespuolisia ja kokivat tyypillisemmin oman taloudellisen tilanteensa melko hyväksi.

Ympäristötietoiset vastaajat olivat muita tyypillisemmin samaa mieltä väittämien kanssa: "Minulle on tärkeää, että ostamani tuotteet eivät ole ympäristölle haitallisia" ja "Huoli ilmastonmuutosta vaikuttaa kulutuskäyttäytymiseeni". Nämä vastaajat olivat muita useammin naispuolisia, lukiolaisia, ja niitä, jotka kokivat taloudellisen tilanteensa vähintään melko hyväksi.

Johtopäätöksiä

Koettu taloudellinen tilanne on yhteydessä kulutusasenteisiin, mikä on linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Kulutus- ja materiakeskeisyys on hieman tyypillisempää vähävaraisiksi perheensä kokeville nuorille, kun taas ympäristötietoisuus ja säästäväisyys on tyypillisempää niille nuorille, joiden taloustilanne on hyvä ja joilla on koulutetut vanhemmat. Ympäristötietoisuus on yleisempää tyttöjen kuin poikien keskuudessa.

Vähävaraisuus saattaa saada nuoret kuvittelemaan, että kulutus ja esimerkiksi brändituotteet auttavat pääsemään haluttuihin sosiaalisiin ryhmiin. Keski- ja hyvätuloisten perheiden nuorille tämä paine ei ole ehkä niin suuri.

Tyttöjen parempi ympäristötietoisuus poikiin verrattuna on samansuuntainen aiempien tutkimusten kanssa. Naiset ovat kaikissa ikäryhmissä miehiä vihreämpiä kuluttajia.

Yhteenveto

Tutkimuksen mukaan 15-19 -vuotiaiden nuorten talousosaaminen on melko hyvällä tasolla. Poikien talousosaaminen liittyen korkolaskutehtäviin, sijoittamisen riskeihin sekä ymmärrys inflaatiosta on hieman parempi kuin tyttöjen, mikä on linjassa useiden kansainvälisten tutkimusten kanssa.

Kotimaisten tutkimusten perusteella (mm. oikeusministeriön teettämä tutkimus nuorille aikuisille) arvelemme, että sukupuolten väliset erot tasoittuvat aikuistumisen myötä. Koulumenestys on yhteydessä talousosaamiseen, ja lukiolaisten talousosaaminen on parempaa kuin ammattikoululaisten. Tämä on haaste sekä kodeille että koululle. Hyvä oman talouden hallinta on yhteydessä hyvään talousosaamiseen, mikä ei ole yllättävää.

Yleisesti ottaen nuoret ovat tyytyväisiä taloudenhallintaansa. Valtaosa myös tietää, mistä saa apua taloudellisissa

ongelmissa. Tytöt tuntevat enemmän huolta taloudestaan kuin pojat.

Kodeissa puhutaan taloudesta, mutta ei kovin usein –kuitenkin koti tärkein taloustiedon lähde. Sosiaalisen median rooli kuitenkin yllättävänkin suuri. Vastaavanlainen tulos on saatu myös PTT:n tutkimuksessa.

Kodeissa puhutaan sijoittamisesta ja vaurastumisesta enemmän poikien kuin tyttöjen kanssa. Tulos on sikäli linjassa oikeusministeriön tutkimuksen kanssa, että siinä nuoret miehet ilmoittivat sijoittavansa huomattavasti useammin kuin nuoret naiset. Olisikin erittäin tärkeää kiinnittää huomiota niin kodeissa kuin koulussa sukupuolten tasa-arvoiseen huomioimiseen raha-asioissa.

Yhteenveto

Nuorten suhtautuminen lainoihin ja velkaantumiseen on realistista ja kohtuullista. Pikavippeihin suhtaudutaan jyrkän kielteisesti ja melko negatiivisesti myös vapaa-ajan rahoittamiseen lainoilla.

Suhtautuminen asunto- ja autolainaan on positiivista, mutta realistista. Merkillepantavaa on asuntolainan ottamisen suunnittelun yhteys lapsuudenperheen varallisuuteen. Hyvätuloisten perheiden lapset suunnittelevat tyypillisesti ottavansa asuntolainaa kun taas vähävaraisempien perheiden nuoret uskovat muita useammin asuvansa tulevaisuudessa vuokralla.

Opintolainan ottamisen suhteen nuoret ovat epäileväisiä, mikä lienee yhteydessä vastaajien nuoreen ikään.

Nuoret edustavat kulutusasenteiltaan kulutuskeskeistä, säästäväistä ja ympäristötietoista tyyliä. Säästäväiset ovat tyypillisemmin poikia ja ympäristötietoiset tyttöjä ja lukiolaisia. Tämä on linjassa useiden kulutustutkimusten kanssa eikä ole juurikaan muuttunut, vaikka ympäristökysymykset ovat yhteiskunnallisesti aiempaa tärkeämpiä.

Myös aikuisväestön keskuudessa naiset ovat ympäristötietoisempia kuin miehet. Tämäkin on haaste talous- ja koulutuskasvatukselle kodeissa ja kouluissa.

Lähdeviittaukset

Aalto-Setälä, T., Suvisaari, J., Appelqvist-Schmidlechner, K., & Kiviruusu, O. (2021). Pandemia ja nuorten mielenterveys: Kouluterveyskysely 2021.

Mannerström, R., Hietajärvi, L., Kuusisto, A., Salmela-Aro, K., & Kallioniemi, A. (2023). Value Profiles Among Finnish Adolescents and Their Associations With Subjective and Social Well-Being. *Child Indicators Research*, 16(2), 509-531.

Tuominen, J., Rantala, E., Reinikainen, H., Luoma-aho, V. & Wilska, T-A (2022) The brighter side of materialism: Managing impressions on social media for higher social capital. *Poetics*
<https://doi.org/10.1016/j.poetic.2022.101651>

Wilska, T-A, & Nyrhinen, J. (2024) Tutkimus nuorten talousosaamisesta. Oikeusministeriö.

Wilska, T-A. & Lintonen, T. (2016) The gender gap in teenagers' incomes. A 30-year trend in Finland 1983-2013.' *Journal of Youth Studies*. 19 (4), 421-437

Wilska, T-A (2010) Tytöt, pojat ja talous. Teoksessa: A. Mikkola (toim.) Naiset, miehet ja talous Gaudeamus: Helsinki.

Wilska, T-A, Rantala, E. & Tuominen, J. (2020). Sosiaalinen media ja sosiaalinen tausta teini-ikäisten nuorten kulutusasenteiden selittäjinä. [How social media and social background explain teenagers' attitudes towards consumption]. *Nuorisotutkimus* 38 (4), 4-18).

Digitaaliset aineistot:

Pellervon taloustutkimus PTT: Nuorten talousosaamisen merkitys: Suomi matkalla maailman huipulle? - PTT (haettu 15.9.2024)

Lisätietoa op.fi/nuoretjaraha

Yhteistyössä

